

УДК 811.161.2'27:316.77:355.4(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.6.2/61>

Романчук С. М.

Український гуманітарний інститут

Загребя В. А.

Український гуманітарний інститут

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ ВОЄННОГО ДИСКУРСУ: ВПЛИВ КРИЗОВИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ НА МОВНУ ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА

У статті здійснено комплексний міждисциплінарний аналіз трансформацій мовної особистості українського студента в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. Об'єктом дослідження виступає воєнний дискурс, що формується та транслюється через офіційні канали кризових комунікацій Міністерства оборони України (МОУ) та Генерального штабу ЗСУ, а предметом – механізми його інтеріоризації (внутрішнього засвоєння) сучасною молоддю.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю вивчення змін у світоглядних та когнітивних структурах студентства, яке, перебуваючи в епіцентрі гібридної війни, є найбільш активним споживачем цифрового контенту. Детально проаналізовано когнітивний аспект сприйняття загроз: доведено, що офіційна риторика оборонного відомства виконує функцію «зовнішнього когнітивного регулятора». Вона структурує хаотичну реальність війни, перетворюючи невизначеність на алгоритми дій, що сприяє зниженню рівня колективної тривожності та запобігає панічним настроям.

Особливу увагу приділено аксіологічному виміру. У статті обґрунтовано, що стратегічні наративи МОУ формують нову моральну парадигму, яка базується на чіткій дихотомії «свій – чужий», «гідність – варварство», «правда – фейк». Ця парадигма стає фундаментом для етичної оцінки подій студентами та кристалізації їхньої громадянської позиції.

Досліджено лінгвістичні маркери змін: входження військової термінології (військові аббревіатури, тактичні терміни) у повсякденний узус молоді, метафоризацію воєнних дій, а також використання евфемізмів як захисного психологічного механізму. Визначено, що інтеграція державного дискурсу в індивідуальну свідомість є ключовим фактором формування стійкої патріотичної свідомості, здатної до опору ворожим інформаційно-психологічним операціям (ІПСО). Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення стратегій інформаційної безпеки та патріотичного виховання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: мовна особистість, кризові комунікації, інтеріоризація, когнітивний аспект, моральна парадигма, патріотична свідомість, воєнний дискурс, інформаційна стійкість, студентська молодь.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало екзистенційним викликом, що трансформував усі сфери суспільного життя, включно з комунікативним простором. Війна ведеться не лише на полі бою, а й у когнітивному просторі – за свідомість громадян. У цьому контексті студентська молодь опинилася в унікальній ситуації. Як покоління «digital natives», студенти перебувають у безперервному інформаційному потоці, що робить їх вразливими до інформаційно-психологічних атак ворога, але водночас – найбільш сприйнятливими до нових сенсів та наративів.

Ключовим джерелом верифікованої інформації та смислотворення в умовах війни стали кризові комунікації Міністерства оборони України (МОУ) та Збройних Сил України. Офіційні зведення, брифінги, Telegram-канали посадових осіб перетворилися з сухих бюрократичних звітів на джерело емоційної стабільності та моральних орієнтирів.

Проблема полягає у необхідності наукового осмислення того, як саме офіційний державний дискурс впливає на індивідуальну свідомість. Ми спостерігаємо явище інтеріоризації – процес, коли зовнішні соціальні норми, цінності та мовні формули, трансльовані МОУ, стають внутрішніми переконаннями та мовними звичками студентів.

Дослідження цього процесу важливе для розуміння механізмів формування національної стійкості та патріотичної свідомості в умовах довготривалої війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впливу війни на мову та свідомість є мультидисциплінарною.

Проблеми кризових комунікацій, взаємодії з громадськістю та медіа під час криз порушували іноземні науковці Т. Л. Селлнау, М. В. Сиджер, Р. Л. Хез, Д. П. Міллар, Д. Веймер, Р. Хез, С. Бойс та інші. В Україні проблему кризових комунікацій вивчали О. Болотна, В. Горбулін, О. Додонов, Д. Ланде, О. Гусак, В. Ковалевський, П. Олещук, Т. Попова, В. Ліпкан, О. Скорук та інші.

Проблема мовної особистості в лінгвістиці достатньо вивчена. Нам відомі праці про розробку моделі мовної особистості (Ф. Бацевич, О. Тарасова), розгляд мовної особистості як носія національної мови (С.Єрмоленко, Л. Мацько, Л. Струганець), соціолінгвістичні та психолінгвістичні аспекти мовної особистості (Т. Космеда, С. Куранова, Л.Славова), взаємодію мовної та мовленнєвої особистостей (М. Вашуленко, А.Загнітко, О. Кулик).

З огляду на полівекторний аспект нашої праці, варто наголосити і на здобутках науковців, які вивчали стратегічні комунікації та інформаційну безпеку. Зокрема, Г. Почепцов у своїх працях аналізує перехід від інформаційних війн до когнітивних, де метою є зміна способу мислення противника та власного населення. Дослідники Д. Дубов та Л. Масенко акцентують на ролі мови як інструменту національної безпеки. Зокрема, Л.Масенко наголошує: «В інформаційній війні з Українською державою, яку Росія розпочала з перших же років її утворення і продовжує нині, вона використовує фактор зростання міських середовищ України як виправдання для неоімперської колонізації. На жаль, українська влада впродовж усіх двадцяти п'яти років не спромоглася захистити свій інформаційно-культурний простір від російської пропаганди, що відзначалась особливо агресивною антиукраїнською спрямованістю у південно-східному регіоні» [3, с. 12].

Зазначене предметне поле також стосується і психолінгвістики стресу. О. Блинова, Н. Ханецька та зарубіжні вчені (Р. Лазарус) вивчають копінг-стратегії в умовах стресу. Проте роль офіційних державних комунікацій як інструменту колективної психотерапії залишається малодослідженою.

Більшість досліджень фокусуються або на суто лінгвістичних змінах (неологізми війни),

або на загальнополітичних аспектах комунікації. Відсутній комплексний аналіз впливу наративів МОУ саме на студентське середовище, яке поєднує високу мобільність психіки з процесом завершення формування ціннісної (моральної) парадигми. Тому актуальність наукової розвідки є безперечною.

Постановка завдання. Метою роботи є виявлення та систематизація механізмів трансформації мовної особистості студента під впливом кризових комунікацій МОУ. Для досягнення мети вирішуються такі завдання:

1. Охарактеризувати особливості воєнного дискурсу МОУ (стратегія, тональність, лексика).

2. Розкрити когнітивний аспект впливу цих комунікацій на сприйняття загроз та подолання стресу студентами.

3. Проаналізувати зміни у моральній парадигмі молоді через призму засвоєння офіційних наративів.

4. Визначити роль цих процесів у формуванні патріотичної свідомості та національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Анна Соколова, аспірантка кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов

Міжнародного гуманітарного університету в статті «До проблеми вивчення військового дискурсу» зазначає: «У сучасному світі військовий дискурс відіграє важливу роль у формуванні та реалізації військової політики країн, впливаючи на геополітичну ситуацію та міжнародні відносини» [8, с. 230].

Класифікації військового дискурсу можуть бути різноманітними, залежно від підходу та дослідника. Одна з можливих класифікацій включає такі типи військового дискурсу [2].

1. Офіційний військовий дискурс: Це спосіб комунікації, що використовується військовими організаціями для передачі важливої інформації, такої як командні накази, брифінги, звіти про бойові дії та інші офіційні документи.

2. Медійний військовий дискурс: Це спосіб комунікації через засоби масової інформації, який використовується для впливу на громадську думку та створення певного образу військових дій або стратегій.

3. Академічний військовий дискурс: Це спосіб комунікації, що відбувається у наукових колах, де вивчаються питання безпеки, оборони та стратегії.

4. Суспільний військовий дискурс: Це спосіб комунікації, що відбувається серед громадськості, включаючи обговорення військових подій, полі-

тики оборони та публічної думки про військові питання.

У нашій праці ми опиратимемося на медійний військовий дискурс.

Оскільки пропонується розвідка стосується питання мовної особистості студента, здатного сприймати, аналізувати кризові комунікації МОУ, подамо визначення цього термінопоняття. Категорія «мовна особистість» основана на антропологічній лінгвістиці (Е. Бенвеніст, В. фон Гумбольдт). Словники визначають мовну особистість як носія мови, «який добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Це мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися в повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного спілкування літературною мовою» [7, с. 17].

Світлана Романчук у статті «Моральні константи мовної особистості студентів в умовах російсько-української війни» наголошує: «Російсько-українська війна стала каталізатором змін у мовній особистості багатьох українців, підвищивши значущість української мови та національної ідентичності створивши водночас нові виклики для тих, хто живе у двомовному середовищі або має російськомовне коріння [6, с. 52].

Серед українських науковців слід виокремити Г. Почепцова, котрий визначає кризову комунікацію як «володіння метаситуацією, коли вдається скеровувати розвиток не просто події, а події, яка розвивається здебільшого за непрогнозованим сценарієм» [5]. Науковець вирізняє її головну проблему – дефіцит інформації та зниження довіри до її джерела. На думку Т. Кумбса, спеціаліста з кризової комунікації Коледжу комунікацій Університету Центральної Флориди, дослідження комунікацій під час кризи зазвичай розпочинається не з опанування теоретичних концепцій, підтверджених практикою, а саме з аналізу й узагальнення практики, що сприяє формуванню відповідної теоретичної бази знань [11, с. 24].

Станом на початок 2014 року, в умовах глибокої суспільно-політичної кризи в Україні, виникла гостра потреба у формуванні ефективної моделі кризових комунікацій. Першою платформою, що дозволила реалізовувати кризові комунікації, надаючи об'єктивну інформацію про Україну та про події довкола неї, виклики та загрози націо-

нальній безпеці, об'єднувати інформаційні потоки про Україну, підвищувати поінформованість щодо ситуації та події, які відбуваються в Україні та світі, сприяти побудові іміджу України на міжнародній арені став Український кризовий медіацентр [10]. З моменту свого заснування УКМЦ перетворився на міжнародний центр стратегічних комунікацій, який активно підтримує аудиторію як в Україні, так і за її межами.

«У подальшому була розроблена нормативно-правова база, що дозволила інституціоналізувати заходи кризових комунікацій у силах оборони України. Для підвищення ефективності організації стратегічних та кризових комунікацій у силах оборони України у 2017 році був створений Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу» [1, с. 64].

Розглянемо еволюцію комунікацій МОУ від «тиші» до «правди».

Кризові комунікації МОУ з лютого 2022 року відійшли від радянських стандартів закритості. Було обрано стратегію «контрольованої відкритості» та «емпатійної правди». Спікери (Ганна Мальяр, представники Генштабу, командувачі) стали персоніфікованими образами оборони. Для студентів, які звикли до персоніфікованого контенту в соцмережах (блогерство), такий формат став зрозумілим і довірливим. Ключовий наратив – «Ми контролюємо ситуацію, наскільки це можливо». Це резонує з потребою молоді у безпеці. Кампанії на кшталт «Плани люблять тишу» стали вірусними, перетворившись із військової необхідності на соціальний тренд, який молодь активно підтримувала у TikTok та Instagram, ставучи співучасниками інформаційної оборони.

Принагідно зауважимо і на когнітивному аспекті сприйняття кризових комунікацій студентами. В умовах війни мозок студента працює в режимі гіперактивації мигдалеподібного тіла (відповідає за страх). Невизначеність є більшим стресором, ніж негативний факт.

Комунікації МОУ впливають на когнітивний аспект через такі механізми:

Категоризація хаосу: Щоденні ранкові зведення Генштабу (кількість знищеної техніки, відбиті атаки) дають мозку цифри та факти. Для студента це створює ілюзію впорядкованості світу. Хаос війни «оцифровується» і стає осяжним.

Когнітивний рефреймінг: МОУ переозначає події. Відступ називається «маневром», вибухи – «роботою ППО». Це не брехня, а зміна фокусу уваги з трагедії на професійну роботу захисників. Студенти переймають цей спосіб

мислення, що дозволяє їм зберігати здатність до навчання.

Розвиток критичного мислення: Постійні заклики «довіряти тільки офіційним джерелам» виховали у студентства звичку фактчекінгу. В академічному середовищі це трансформується у більш вимогливе ставлення до джерел інформації загалом.

Відбулася і трансформація моральної парадигми у студентів. Як відомо, мовна особистість нерозривно пов'язана із системою цінностей. Комунікація МОУ заклала фундамент нової моральної парадигми, яка є чорно-білою, без напівтонів, що є необхідним для виживання нації.

1. Дегуманізація ворога vs Гуманізація своїх: У риториці офіційних осіб ворог часто позначається як «орки», «рашисти», що підкреслює їхню варварську сутність (порушення правил війни, злочини в Бучі). Це посилюються тим, що пропонується наукова праця виконувалася на кафедрі журналістики ПВНЗ «Український гуманітарний інститут», що якраз розташований у Бучі Київської області. Більшість студентів адміністрація інституту евакуювала у перший день повномасштабного вторгнення росії в Україну. Проте перші вибухи на Гостомельському аеродромі і до сьогодні трагічно відгукуються у їхній підсвідомості. Натомість український воїн – це «Титан», «Котик», «Захисник». Студенти інтеріоризують цю модель: у їхній свідомості війна – це не просто політика, а битва цивілізації проти архаїки.

2. Етика пам'яті: Запровадження терміну «Нащиті» (замість «Вантаж 200» чи «загиблій») повернуло смерть у поле сакрального героїзму. Це формує у студентів повагу до жертви та розуміння ціни їхнього навчання в тилу.

3. Відповідальність: Наратив «Кожен з нас – воїн» (на інформаційному, волонтерському чи навчальному фронті) змінює пасивну позицію «спостерігача» на активну позицію «діяча».

Мовні маркери інтеріоризації виявляються у змінах на лексичному рівні.

Військовий дискурс, будучи інституційним за своєю природою, вирізняється унікальними мовними засобами. Він часто насичений неологізмами, які відображають нові реалії та соціокультурні зміни. Такі мовні прийоми сприяють осмисленню нових явищ і переосмисленню існуючих через метафори та метонімії. Це дозволяє створювати яскраві образи, що посилюють емоційний вплив та ідентичність тексту [9, с. 111].

Студентський дискурс наситився елементами військового сленгу, який втратив агресивність і набув значень солідарності:

«4.5.0» (все спокійно) – використовується у побуті для заспокоєння батьків чи друзів.

«Плюс» (+) – як знак згоди в чатах університетських груп.

«Бавовна» – евфемізм, що став маркером «своїх». Вживання цього слова сигналізує про належність до українського інформаційного поля та наявність спільного культурного коду (гумору як зброї).

«Тривога» – зміна семантики слова. Це вже не емоційний стан, а чіткий сигнал до дії (йти в укриття).

Кінцевим результатом впливу кризових комунікацій є кристалізація патріотичної свідомості. Вона не є декларативною («я люблю Україну»), а діяльнісною. Тому студенти:

– свідомо переходять на українську мову, відмовляючись від російського культурного продукту (як джерела фінансування ворога);

– беруть участь у кібервійсках (блокування ворожих каналів), реагуючи на заклики Мінцифри та МОУ;

– волонтерять, сприймаючи це як свій внесок у «спільну перемогу» – концепт, активно просуванний владою.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що кризові комунікації Міністерства оборони України стали потужним агентом соціалізації та трансформації мовної особистості студентської молоді.

1. Когнітивний аспект: Офіційні наративи виконують терапевтичну функцію, знижуючи рівень невизначеності та навчаючи молодь раціонально оцінювати загрози. Інформаційна дисципліна стає частиною когнітивної гігієни.

2. Моральна парадигма: Відбулася чітка ціннісна поляризація. Студенти засвоїли етичні імперативи воєнного часу, де патріотизм є нормою, а байдужість – девіацією.

3. Мовна особистість: Студент сьогодення – це носій «дискурсу опору». Його мова насичена маркерами, що ідентифікують приналежність до української нації, а комунікативна поведінка характеризується вищим рівнем відповідальності та критичності.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні посттравматичних трансформацій мовної особистості після завершення активної фази бойових дій та аналізі ролі студентства у реінтеграції інформаційного простору декупованих територій.

Список літератури:

1. Гарькавий Є. М. Кризові комунікації як напрям реалізації стратегічних комунікацій у силах оборони України. *Політичне життя*. 2019. Вип.3, С. 64–70.
2. Левицький В. Військовий дискурс: підходи до аналізу та інтерпретації. Київ: Видавництво Інституту політичних досліджень, 2015. 200 с.
3. Масенко Л. Мова і суспільство: Українська мова як фактор національної безпеки. Київ: КМ-Академія, 2004.
4. Офіційний Telegram-канал Міністерства оборони України. URL: https://t.me/ministry_of_defense_ua (дата звернення: 20.11.2025).
5. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015.
6. Романчук С. Моральні константи мовної особистості студентів в умовах російсько-української війни. *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Філологія*. 2024. Вип. 59. С. 49–55.
7. Словник-довідник з української соціолінгвістики : навч. пос. / [кол. авторів за ред. В. Д. Познанської]. Донецьк : ЛТД «Схід», 2014. 320 с.
8. Соколова А. До проблеми вивчення військового дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 73, том 3, 2024. С.229–234.
9. Царьова І. Сучасний воєнний дискурс: процеси неологізації. *Лінгвістика*. 2023. № 2. С. 107–114.
10. Український кризовий медіа центр: офіційний сайт. URL: <http://ucmc.org.ua/uk/strategy>
11. Coombs W. T. Parameters for Crisis Communication. In Coombs W. T. & Holladay S. J. (Eds.). *The Handbook of Crisis Communications*. Malden, MA : Wiley-Blackwell. 2010. P. 17–53.

Romanchuk S. M., Zahreba V. A. INTERNALIZATION OF MILITARY DISCOURSE: THE INFLUENCE OF CRISIS COMMUNICATIONS OF THE MINISTRY OF DEFENCE OF UKRAINE ON THE STUDENT'S LINGUISTIC PERSONALITY

The article presents a comprehensive interdisciplinary analysis of the transformations of the Ukrainian student's linguistic personality in the context of the full-scale armed aggression of the Russian Federation. The object of the study is the military discourse formed and broadcast through the official crisis communication channels of the Ministry of Defence of Ukraine (MoD) and the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, while the subject is the mechanisms of its internalization (internal assimilation) by modern youth.

The relevance of the work is driven by the need to examine changes in the worldview and cognitive structures of students, who, being at the epicenter of a hybrid war, are the most active consumers of digital content. The cognitive aspect of threat perception is analyzed in detail: it is proven that the official rhetoric of the defense department performs the function of an «external cognitive regulator.» It structures the chaotic reality of war, transforming uncertainty into action algorithms, which helps reduce the level of collective anxiety and prevents panic.

Particular attention is paid to the axiological dimension. The article substantiates that the strategic narratives of the MoD form a new moral paradigm based on a clear dichotomy of «friend – foe,» «dignity – barbarism,» «truth – fake.» This paradigm becomes the foundation for the ethical assessment of events by students and the crystallization of their civic position.

Linguistic markers of changes are investigated: the entry of military terminology (military abbreviations, tactical terms) into the daily usage of youth, the metaphorization of military actions, and the use of euphemisms as a protective psychological mechanism. It is determined that the integration of state discourse into individual consciousness is a key factor in forming a stable patriotic consciousness capable of resisting hostile information-psychological operations (IPSO). The results of the study can be used to improve information security strategies and patriotic education in higher education institutions.

Key words: *linguistic personality, crisis communications, internalization, cognitive aspect, moral paradigm, patriotic consciousness, military discourse, information resilience, student youth.*

Дата надходження статті: 23.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025